

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in *svensk exegetisk årsbok*.

Citation for the original published paper (version of record):

Larsson, M. (2014)

Recension av Deryn Guest, *Beyond Feminist Biblical Studies*. The Bible in the Modern World 47. Sheffield: Sheffield Phoenix Press 2012 samt Claudia Camp, *Ben Sira and the Men Who Handle Books. Gender and the Rise of Canon-Consciousness*. Hebrew Bible Monographs 50. Sheffield: Sheffield Phoenix Press 2013..

svensk exegetisk årsbok, 79: 168-171

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-294282>

God's call, in the writings of the two Latin authors John Cassian and Tiro Prosper of Aquitaine. Finally, using the ninth century apocalypse *Daniel-diegesis* as a sample text, W. J. Aerts investigates how Hagar and her sons are transformed in Byzantine literature into a symbol of the Arabs, the political enemy of the west.

The final section is devoted to Abraham and Hagar in Islamic writings. Gerald Hawting argues that the Muslim understanding of Islam as the natural and only true continuation of the 'religion of Abraham' is the result of specific historical circumstances prevalent after the Arabic conquest. The final article by Fred Leemhuis confirms the relatively late importance of Abraham in Islam. Likewise, Leemhuis notes that the figure of Hagar (Hājar) does not appear in the Qur'an. The first reference to her is found in a ninth-century text. Martin Goodman's epilogue draws the book to a close.

This book is a fascinating collection of high-quality studies and can be highly recommended.

Lena-Sofia Tiemeyer, University of Aberdeen

DERYN GUEST, *Beyond Feminist Biblical Studies. The Bible in the Modern World* 47. Sheffield: Sheffield Phoenix Press, 2012. Inbunden. XIII + 192 sidor. ISBN: 9781907534621. £40.00.

CLAUDIA CAMP, *Ben Sira and the Men Who Handle Books: Gender and the Rise of Canon-Consciousness*. Hebrew Bible Monographs 50. Sheffield: Sheffield Phoenix Press, 2013. Inbunden. XV + 209 sidor. ISBN: 9781907534744. £50.00.

Hur är dagsformen för den feministiska exegetiken? På vilka sätt kan den spela en central roll i det större fältet genusstudier och i vilka avseenden kan man diskutera om den har daterats? De frågorna är utgångspunkten för Deryn Guests *Beyond Feminist Biblical Studies*, som både är en granskande lägesbeskrivning och en programförklaring framåt. I ryggsäcken har Guest framför allt arbeten inom queerfältet, som redaktör för *The Queer Bible Commentary* (2006) och *When Deborah Met Jael: Lesbian Biblical Hermeneutics* (2005).

Guest tar avstamp i skiftet från Women's Studies till Gender Studies. Vad innebar namnbytet egentligen för forskningens innehåll? Blev det något mer än "add men and mix"? Form och innehåll hör som bekant ihop och här belyser Guest föredömligt de politiska aspekterna av denna förändringsprocess. Till konsekvenserna hör enligt Guest att kvinnors specifika situation kommit i skymundan och att maktaspekten av genusrelationerna tonats ned.

I detta sammanhang uppmärksammar Guest också den unika exegetiska skapelsen "gender criticism". Just inom bibelforskningen presenteras nämligen "feminist criticism" och "gender criticism" som två olika, om än relaterade ansatser (tex i Yees *Judges and Method*), där den senare lägger mer fokus på maskulinitet och sexualitet. Guest är inte alls nöjd med den rågången och har man försökt förklara distinktionen för studenter är det lätt att hålla med. Varför parallella spår när beröringspunkterna är så många?

Detta kan ha politiska förklaringsgrunder och ibland måste gamla paradigmsprängas för att det nya ska kunna utvecklas. Frågan föranleder Guest att i del två diskutera spänningen mellan feminism och queerteori (vars tidiga förespråkare

hörde hemma inom feminismen). Den bitvis hårda konflikten har gjort några saker tydliga. Queerteorins bidrag har bl.a. handlat om betydelsen av skillnader och avslöjandet av feminismens vita fläck: heterosexualiteten. Feminismens replik blev att insistera på betydelsen av materiella faktorer (allt är inte språk) samt att bevara kopplingen mellan akademi och aktivism.

För att göra skiljelinjerna ännu tydligare presenterar Guest i del tre ett "case", nämligen debatten om "profetisk pornografi". Här kan Guest visa att exegeterna inte gjorde rättvisa åt spännvidden av positioner inom feminismen. Hon demonstrerar också med stor precision hur de tidiga feministernas heteronormativa utgångspunkter får konsekvenser för vilka frågor de ställer och inte ställer. Till det man missat hör till exempel att undersöka den maskulinitet som tillskrivs Israels gud och eventuella homoerotiska komponenter i relationen mellan Jahve och folket (läs: männen). Guest efterlyser också analyser av den underliggande "sexuella ekonomi" som de "pornografiska" metaforen bygger på.

I bokens fjärde del behandlar Guest vilken plats kritiska maskulinitetsstudier (CSM) har i det exegetiska genusfältet. Problematiken är delvis densamma som för queer, men Guests kritik är här mer långtgående. Bland annat ser hon en olycklig essentialistisk tendens i att manliga forskare studerar maskuliniteten hos manliga karaktärer. Hon efterfrågar också mer av teoretisk reflektion över beröringspunkterna mellan CSM och feminism samt en större självmedvetenhet hos forskarna kring de etiska aspekterna av den egna tolkningspraktiken.

Guests slutsats är att den feministiska exegetiken fortfarande har en viktig roll att fylla om den bättre integrerar landvinningarna från queerteori och kritiska maskulinitetsstudier. Det gör man bäst genom att arbeta tillsammans under den nya beteckningen "genderqueer". Till skillnad från den gängse paraplybeteckningen Gender Studies inom humaniora och samhällsvetenskap, skulle en "genderqueer" exegetik vara tydligt förankrad i feministisk teori samtidigt som den skulle ha vidgat sökfältet och ha kastat heteronormativa barlaster över bord. Genom att skriva samman gender och queer vill Guest betona att genus har med sexualitet att göra och att analysen till sin karaktär är normkritisk. Är det en bra idé?

Låt mig först säga att Guest bidrar med ett välkommet stycke vetenskapshistoria. Efter tredje vågens feminism har genusfältet exploderat. Att identifiera de större linjerna och problematisera dessa är en viktig insats. Att ge detaljerade anvisningar om hur forskningen borde se ut anser jag vara betydligt mer problematiskt. Guest ägnar en hel del utrymme åt att kritisera den exegetiska beteckningen "gender criticism" som alltför smal. Att då lansera den ännu smalare etiketten "genderqueer" uppfattar jag både som inkonsekvent och som ett sätt att alienera exegeterna från den större forskningsgemenskapen. Den probleminventering av forskningsläget som Guest gör är både relevant och substantiell. Att genusforskningens olika grenar delvis lever separata liv begränsar resultaten. Det kritiska samtalet mellan dessa behöver definitivt intensifieras, men den av Guest föreslagna formen för detta tror jag inte på. En enda gemensam ansats riskerar att på nytt dölja den mångfald av röster som nu äntligen börjat höras. Här finns en uppenbar risk att man skapar ett mäktigt "vi" med privilegierade polisiära funktioner, även om Guest avstår från auktoritära anspråk. Ett visst mått av metodisk

reduktion kommer vi inte heller ifrån. Det ligger i sakens natur att en enskild forskare inte kan undersöka allt samtidigt. Det vore i så fall rent självbedrägeri.

En återkommande kritik från Guest är att de ideologiska positioneringarna inom queer och kritiska maskulinitetsstudier är för svaga. Men är det bara en svaghet? I problematiseringen av enkla kategorier ligger väl också en problematisering av fixerade ideologiska positioner? I slutändan argumenterar hon ändå för att det viktigaste inte är vem man är som forskare (etiketten) utan vad man gör med texterna (161). I sammanhanget framstår detta som en både självklar och överraskande kunskapsteoretisk slutsats, som Guest och andra feministiska exegeter genom historien bidragit till att kvalificera.

Claudia Camp från Texas Christian University har ägnat sin huvudsakliga forskargärning åt vishetslitteraturen och hon tillhör de som tidigt (1985) satte den "främmande kvinnan" på agendan. Hennes nya bok handlar om framväxten av kanonmedvetenhet och betydelsen av genus i denna process.

För den uppgiften är den apokryfa Jesu Syraks vishet en mycket lämplig ingång. Här skymtar embryot till den judiska kanons tredelning och texten genom-syras av vad vi idag skulle kalla genuspolitiska utspel, med lovsången till fäderna (Syr 44–49) som massivt klimax. Men hur hänger dessa båda saker ihop? Camps ambition är inte att identifiera Syraks "kvinnosyn" eller att bidra till den återkommande frågan om dess porträtt av kvinnor är erfarenhetsbaserade eller litterära karikatyrer. Huvuduppgiften är istället att belysa den större kulturella processen (kanonbildning) genom en fallstudie av Jesu Syraks vishet. Vilka ideologier är det som står på spel? Varför identifieras Torah med den personifierade kvinnliga visheten och vad har detta att göra med Syraks brottning med teodicéproblemet? Skulle vi över huvud taget haft en kanon om den inte kodats i dessa specifika genuskategorier?

Ben Sira and the Men Who Handle Books är en tesdrivande studie där varje kapitel nogsammt för argumentationsgången vidare. Viktiga teoretiska byggstenar hämtas från antropologi (religion som ett kulturellt system) och socialpsykologi ("heder och skam"-modellen). Här bör det nämnas att Camp i hög grad beaktar den kritik som riktats mot dessa modeller. Hon inleder också med en fyllig diskussion av kanonbegreppet och av skrifternas "ikoniska" funktion.

Själva undersökningen börjar med att Camp sätter in Syrak i dess samtid och i vishetstraditionen. Enligt Camp tillhörde författaren till Jesu Syraks vishet en social och ekonomisk mellanposition i en tid av maktkamp mellan olika patroner, vilket märks utifrån en ständigt oro att drabbas av skam. I detta fall bör skamkänslan inte förstås som ett individuellt misslyckande utan som ett socialt kulturellt stigma som hänger kvar också vid nästa generation. Nästa steg blir att undersöka det som låter sig kontrolleras i Syraks osäkra värld: den egna sexualiteten och det egna hushållet. Enligt Camp fungerar kvinnor och pengar i sammanhanget som överdeterminerade symboler för manlig heder. Här berör hon Syraks (ökända) misogyni, men uppehåller sig framför allt kring den implicerade författarens komplicerade genusidentitet. Hotet från kvinnorna gäller inte bara mannens egendom, utan också hans eget själv och, ytterst, minnet av hans namn inför Gud.

Motgiftet finner Syrak i kanon respektive kulten och Camp identifierar fem kontrollmekanismer som leder fram till kvinnors totala frånvaro i lovsången till

fäderna: abstraktion, avpersonifiering, domesticering, demonisering och maskulinisering. Det senare manifesteras genom att översteprästen Simon ersätter Woman Wisdom som den som gör tjänst inför Jahve. Via *critical spatial theory* visar Camp att man kan förstå boken som ett tempelbygge, en process där text auktoriserar kött och vice versa. En av Syraks mest omtalade nyheter är att visheten identifieras med Torah. Identifiering med kulten är lika viktig menar Camp, samtidigt som det också uppstår intressanta spänningar, t ex genom att Syrak presenterar sitt eget skrivande som en källa till en alternativ auktoritet i förhållande till prästerna. Ytterligare ett utvecklingssteg tas när visheten och Torah länkas samman med gudsfruktan och med författarens självmedvetande. Det radikala här är enligt Camp att det är visheten som legitimerar Torah och inte tvärtom! Liksom att författaren framträder i eget namn och ställer sig i jämnhöjd med dessa storheter. Vishetsförmedlingen och bokskrivandet kan i detta sammanhang uppfattas som en symbolisk motsvarighet till biologisk reproduktion, utan kvinnor! Anspråken på gudomlig inspiration kan också ses som ett försök att förläna evig heder åt sitt namn, vilket förutsatte inkludering i den kanon som var på väg att stängas.

Camps slutsats är att den kulturella konstruktionen av genus utgör basen för internaliseringen av kanon-medvetenhet. Materialiseringen av visheten i skrivna verk skapade möjligheten till ett perfekt och evigt ägande. Enligt Camp gäller Syraks oro framför allt kontrollen över kvinnor och förståelsen av Guds moraliska ansvarighet. Hoppet ligger i ägandet av de texter som han skapar, som kan bära hans namn till evigheten.

Låt mig säga det direkt, jag har inte gjort Camps synnerligen välargumenterade framställning rättvisa. Det märks att vi får ta del av en lång och mogen forskargärning. Teorin är inte bara relevant, utan framför allt välintegrerad med Camps eget tänkande. Här märks inga svalg mellan olika forskningstraditioner. Kritiken av andra forskare är exceptionellt nyanserad och det egna bidraget framstår därmed som än mer originellt. Därutöver är relevansfaktorn hög, inte bara för experter på Jesu Syraks vishet eller vishetslitteraturen, utan för alla med intresse för kanonbildningen och dess funktion. Allra viktigast är kanske poängen att genus spelar roll också i teologins mittfåra.

Hur står sig då Camp mot Guests kravspecifikation i *Beyond Feminist Biblical Studies*? Bra, skulle jag säga. Undersökningen av den underliggande "sexuella ekonomin" får stort utrymme. Minst lika mycket kraft ägnas åt den ängsliga författarens maskulinitet som den femininitet han begär eller tar avstånd ifrån, och det förra är på intet sätt underordnat det senare. Sexualitet behandlas utförligt och en av Camps slutsatser, att räddningen för Syrak ligger i att förflytta begäret från kvinnor till böcker, har definitivt implikationer för frågan om heteronormativitet. En specifikt queerteoretisk analys hade gjort mer av detta, men alla kan som sagt inte göra allt. Vad gäller Camp är Guests kritik på många sätt överspelad. Det hindrar inte att de båda bidrar till samtalet om vad feministisk exegetik kan och bör vara.

Mikael Larsson, Uppsala universitet